

Fai 'e Palesiteni Dieter F. Uchtdorf
Tokoni Ua 'i he Kau Palesitenisī 'Uluaki

“Eiki, Ko Au Ia?”

Kuo pau ke tau tuku 'etau hīkisiá, kae sio fakalaka atu 'i he 'etau mūnoá, pea fehu 'i 'i he loto fakatōkilalo, “Eiki, ko Au ia?”

Ko e pō faka'osi ia hotau Fakamo'ui 'ofeiná 'i he mo'ui matelié, 'a e efiafi ki mu'a pea Ne foaki Ia ko e totongi huhu 'i ma'á e fa'ahinga kotoa 'o e tangatá. Na'á Ne folofola 'aki ha me'a 'i He'ene paki-paki 'a e ma'á mo 'Ene kau ākongá, 'oku pau na'á ne fakafonu honau lotó 'aki ha hoha'a mo ha mamahi lahi. Na'á Ne fakahā ange, “E lavaki 'i au 'e homou toko taha.”

Na'e 'ikai fehu'ia 'e he kau ākongá hono mo'oni 'o e me'a na'á Ne folofola 'akí. Pe vakavakai takai, 'o tuhu ki ha taha kehe, mo fehu 'i, “Ko ia ē?”

Ka, “na'a nau mamahi lahi, 'o nau taki taha fehu 'i kiate ia, 'o pehē, *'Eikiko Au ia?*”¹

'Oku ou fifili pe ko e hā te tau taki taha fai kapau 'e 'eke mai e fehu 'i ko iá kiate kitalotolu 'e he Fakamo'ui. Te tau vakai kiate kinalotolu 'oku tau feohí mo pehē loto, “Mahalo ko 'ene 'uhingá kia Soni. Kuó u fa'a fakakaukau ma'u pē ki ai,” pe “Oku ou fiefia 'i he 'i heni 'a Palauni. 'Oku fie ma'u mo'oni ke ne fanongo ki he pōpoaki ko 'ení”? Pe, te tau hangē ko e ākongá 'o e kuonga mu'á, 'o vakai kiate kita mo fai e fehu 'i ongo ko iá: “Ko Au Ia?”

'Oku 'i he ngaahi fo'i lea mahinongofuá ni, “Eiki, ko Au ia?” 'a e kamata'anga 'o e potó mo e hala ki he ului fakafo'ituituí pea mo e lilii tu'uloá.

Ko ha Talafakatātā 'o e Matala 'i'akaú (Dandelions)

Tokua na'e 'i ai ha tangata na'e manako ke 'eve'eva he efiafi 'i hono feitu'ú. Na'e meimei ke nofo 'amanaki ma'u pē ke lue fakalaka atu he fale hono kaungā'apí. Na'e tauhi 'e he kaungā'apí ni e musié ke nonou, matala ma'u pē matala 'i'akaú, ma'ui'ui e 'ulu'akaú mo malumalu. Na'e mahino na'e fai 'e he kaungā'apí e me'a kotoa ke faka'ofo'ofa e loto'ata'ataá.

Ka 'i he fakalaka atu 'a e tangatá 'i ha 'aho 'e taha 'i he fale hono kaungā'apí, na'á ne fakatokanga 'i 'i he loto 'ata'atā faka'ofo'ofá ni ha fu'u vao matala engeenga pē taha ko e dandelion.

Na'e 'asi makehe pē ia pea na'e 'ohovale ai. Ko e hā na'e 'ikai ta'aki ai 'e he kaungā'apí ko 'ení? 'Oku 'ikai ke ne sio ki ai? Na'e 'ikai ke ne 'ilo 'e fakatupu 'e he dandelion ha fanga ki'i tenga 'e tupu ai ha ngaahi vao kehe?

Na'e 'ikai ma-fakamatala 'i hono uesia lahi ia 'e he fu'u dandelion ko 'ení, pea loto ai ke ne fai ha me'a. 'E sai ke ne ta'aki pē 'e ia? Pe fana 'aki ha kemikale tāmata vao? Mahalo ka totolo po'uli atu te ne lava 'o ta'aki fakapulipuli pē.

Na'e kāsia 'e he ngaahi fakakaukau ko iá hono 'atamaí 'i he'ene lue foki ki hono 'apí. Na'e hū ki hono falé 'o 'ikai toe vakai ki hono loto'ata'ataá—'a ia na'e kapu 'e ha fanga ki'i dandelions engeenga 'e laungeau.

Ngaahi Malamala 'i 'Akaú mo e Ngaahi Fu'u 'Akaú

'Oku fakamanatu mai nai 'e he talanoá ni e folofola 'a e Fakamo'ui?

“Ko e hā 'okú ke tokanga ai ki he malamala 'i 'akau 'oku 'i he mata 'o ho kāingá, ka 'oku 'ikai te ke tokanga ki he fu'u 'akau 'oku 'i ho mata 'o'ou? . . .

. . . Tomu'a lí 'a e fu'u 'akau mei ho mata 'o'ou; pea te ke toki mamata totonu ke to'o 'a e malamala 'i 'akau mei he mata 'o ho kāingá.”²

'Oku hangē 'oku fekau'aki vāofi 'a e talanoa ko 'eni ki he malamala 'i 'akau mo e fu'u 'akau pea mo 'etau ta'e-malava ke vakai totonu kiate kitalotolu. 'Oku 'ikai ke u fakapapau 'i pe ko e hā 'oku tau lava ai 'o fulifulihi mo fokotu'u lelei ha ngaahi founga fakalelei ki he palopalema 'a e kakaí, ka tau fa'a faingata 'a ia he fakatokanga 'i ha'atautolu.

Na'e 'i ai ha ongoongo 'i he ngaahi ta'u kuo hili kau ki ha tangata na'e tui kapau te ne tatafi 'aki ha huhu 'a 'i lēmani hono matá, te ne 'ai ke 'oua 'e 'asi 'i he me'a-faitaá. Ko ia, na'á ne tatafi kotoa 'aki hono matá ha huhu 'a 'i lēmani, hū ki tu'a, 'o kaiha 'asi fakamālohi ha pangikē 'e ua. 'Ikai fuoloa mei ai kuo puke pōpula 'i he fakamafola mai hono 'atá he ongoongo efiafi. Ko e taimi na'e fakahā ange ai 'e he kau polisí hono faitaa 'i vitio 'e he me'afaita malu 'i, na'e 'ikai tui ia ki ai. Na'á ne talaange, “Ka na'e vali huhu 'a 'i lēmani hoku matá!”³

Ko e taimi ne fanongo ai ha taha saienisi 'i he 'Univēsiti Kōneli ki he talanoa ko 'eni, na'e fakatumutumu 'i he lava ke ta'e fakatokanga'i 'e ha tangata 'ene ta'e-maa'usiá. Koe'uhí ke vakai'i pe ko ha palopalema fakalū-kufua 'eni, ne fakaafe'i ai 'e ha ongo fakatotolo e fānau ako 'univēsiti ke nau kau 'i ha ngaahi sivi 'i ha ngaahi poto fakangāue kehekehe 'o e mo'uí pea kole ange ke nau fakamaaka e ola 'o 'enau ngāué. Ko e fānau ako ne kovi taha 'enau ngāué ko kinautolu ia ne hala taha 'enau fakamaaka 'enau ngāué—ne fakafuofua'i 'e hanau ni'ihí honau māká 'o liunga nima ia 'i honau maaka totonú.⁴

Kuo fakahoko tatau e fakatotoló ni 'i ha ngaahi founa kehekehe, 'o kei toutou fakapapau'i ai pē 'a e iku'anga tatau: ko hatau tokolahi 'oku tau faingata'a'ia ke 'ilo'i totonu hotau tu'ungá, pea na'a mo e kakai lavame'á 'oku nau 'afa'i 'enau foaki kae tuku hifo e ngaahi foaki 'oku fai 'e he ni'ihí kehé.⁵

Mahalo 'e 'ikai fu'u mahu'inga ke 'afa'i e founa 'etau faka'uli 'i ha kaá pe ko e hā e mama'o ha'atau taa'i ha fo'i pulu tā-pulu. Ka ko e taimi 'oku tau kamata'i ai ke tui 'oku lahi ange 'etau ngaahi foaki 'i 'apí, 'i he ngāué, pea 'i he lotú 'i honau tu'unga totonú, 'oku tau fakakuihi kitautolu ki he ngaahi tāpuaki mo e ngaahi faingamālie ke fakalelei'i kitautolu 'i ha ngaahi founa mahu'inga mo kāfakafa.

Ngaahi Me'a Pulipulia Fakalaumālie

Na'e nofo haku maheni 'i ha uooti na'e mā'olunga taha hono fakamatala fakasitetisitika 'i he Siasí—mā'olunga e ma'ulotú, mā'olunga mo e fika 'o e faiako faka'apí, anga maa'u pē fānau Palaimeli, na'e kau 'i he ngaahi ma'u me'atokoni 'a e uotí ha ngaahi me'akai lelei na'e hāhāmolofia ke mahua he faliki 'o e falelotú, pea te u pehē na'e 'ikai ha teitei kē ia 'i ha va'inga 'a e Siasí.

Ne faifai pea ui hoku kaungāme'á mo hono uai'fi ke ngāue fakafaifekau. 'I he'ena foki mai he 'osi 'o e ta'u 'e tolú, na'e 'ohovale 'a e ongome'á ni ke 'ilo ko e lolotonga 'o e taimi 'ena mavahe 'o ngāué, ne vete ha ngaahi fāmilí 'e 11.

Neongo ne fisi ki tu'a mei he uotí 'a e faka'ilonga 'o e faivelengá mo e mālohí, kae pango he na'e 'i ai ha me'a na'e hoko 'i he loto mo e mo'uí 'a e kāingalotú. Pea ko e palopalemá he ko e tūkunga ko 'eni 'oku 'ikai tā-tātaha. 'Oku hoko 'a e fa'ahinga me'a fulikivanu mo fakapiko ko iá 'i he taimi 'oku mavahe ai 'a e kāingalotu 'o e Siasí mei he ngaahi tefito'i mo'oni 'o e ongoongolelei. Mahalo te nau fotu ki tu'a ko e kau ākongá 'a Sīsū Kalaisi, ka 'i honau lotó, kuo mavahe honau lotó mei he Fakamo'uí mo 'Ene ngaahi akonakí. Kuo nau mafuli māmālie mei he ngaahi me'a 'o e Laumālié 'o 'unu atu ki he ngaahi me'a 'o e māmaní.

'Oku kamata ke pehē 'e he kau ma'u lakanga fakataula'eiki mo'uí tāu he taimi 'e ni'ihí, ko e Siasí ko ha me'a lelei pē ki he kakai fefiné mo e fānau kae 'ikai ko kinautolu. Pe 'oku tui ha ni'ihí ko 'enau taimi tēpile femo'uekiná pe tūkunga makehé 'okú ne faka'atā kinautolu mei he ngaahi ngāue faka'aho 'o e faivelengá mo e tokoní 'okú ne pukepuke ke nau ofi ki he Laumālié. 'I he kuonga ko 'eni 'o e tuli tonuhiá mo e tokanga taha pē kiate kitá, 'oku faingofua ai ke te mohu founa 'o ma'u ha ngaahi 'uhinga ke 'oua 'e toutou

fakataufolofola ki he 'Otuá 'i ha lotu, fakatoloi e ako 'o e folofolá, fakamama'o mei he ngaahi houalotu 'a e Siasí mo e ngaahi efiāfi fakafāmilí 'i 'apí, pe ko e totongi vahe hongofulu totonú mo e ngaahi foaki.

Kāinga, mou kātaki mu'a 'o vaka-vakai'i homou lotó mo fai e fehu'i faingofua ko 'eni: *"Eiki, ko au Ia?"*

Kuó ke mavahe nai—pe si'isi'i pē—mei he "ongoongolelei nāunau 'ia 'a e 'Otua monū'ia, 'a ia na'e tuku mai [ke ke] tauhi'?"⁶ Kuó ke tuku nai e "otua 'o māmaní" ke fakakuihi ho 'atamaí mei he "maama 'o e ongoongolelei fakamonū'ia 'a Kalaisi'?"⁷

Si'oku ngaahi kaungāme'a 'ofeina, si'oku ngaahi tokoua 'ofeina, fehu'i pē kiate koe, "Ko e fē 'a 'eku koloá?"

'Oku tuku 'apē ho lotó 'i he ngaahi me'a fakahōhōloto 'o e māmaní, pe 'oku tukutaha ia 'i he ngaahi akonaki 'a Sīsū Kalaisi? "He ko e potu 'oku 'i ai ho'omou koloá, 'e 'i ai foki mo homou lotó."⁸

'Oku 'afio nai e Laumālie 'o e 'Otuá 'i homou lotó? 'Oku mou "aka mo tu'u ma'u" 'i he 'ofa 'a e 'Otuá pea mo homou kāingá? 'Oku mou tuku nai ha taimi fe'unga mo mohu founa ke 'omi 'a e fiefiá ki ho'omou nofo malí mo e fāmilí? 'Oku foaki nai ho iví ki

ngalingali te nau kamata ke fifili pea 'oku 'i ai ha me'a 'a e Siasí ke foaki ma'anautolu.

Ka ko kinautolu 'oku fie fakalaka-laka mo lelei angé, 'a kinautolu 'oku ako mei he Fakamo'uí mo faka'amu ke hangē ko Iá, 'a kinautolu 'oku nau loto fakatōkilalo 'o hangē ko ha tamasi'i si'i mo feinga ke fenāpasi 'enau ngaahi fakakaukaú mo 'enau tō'ongá mo 'etau Tamai Fakahēvaní—te nau a'usia e mana 'o e Fakalelei 'a e Fakamo'uí. Te nau ongo'i mo'oni e Laumālie Faka'ofō'ofa 'o e 'Otuá. Te nau a'usia 'a e fiefia ta'e fakamatala'i 'a ia ko e fua 'o e angamaluú mo e loto fakatōkilaló. 'E tāpuekina 'aki kinautolu e loto holi mo e ivi mapule'i ke hoko ko e kau ākongá mo'oni 'a Sisū Kalaisi.

he taumu'a kilukilua ke mahino mo mo'ui 'aki "a e māukupu, mo e lōloa, mo e loloto, pea mo e mā'olunga" 'o e ongoongolelei 'o Sisū Kalaisi kuo fakafoki mai?

Kāinga, kapau ko ho'o faka'amu lahi tahá ke tanumaki e anga faka-Kalaisi 'o e "tuí, angama'á, 'iló, anga fakama'uma'ú, fe'ofō'ofani fakakāingá, anga faka-'Otuá, manava'ofá, loto fakatōkilaló, [mo e ngāué],"¹⁰ 'e ngaohi koe 'e he Tamai Hēvaní ko ha me'a-ngāue 'i Hono to'ukupú ki he faka-mo'ui 'o ha ngaahi laumālie tokolahi.¹¹

Ko e Mo'ui Vakavakai'i

Kāinga, 'oku hala hataua taha te ne fie fakahā 'a e taimi 'oku tau 'auhia ai mei he hala totonú. Taimi lahi 'oku tau feinga ke kalo mei he vakavakai'i fakalelei hotau laumālie pea fakafepaki'i hotau ngaahi vaivaí, ngaahi fakanngatangatá, mo e manavasi'i. 'I he'ene peheé, ko e taimi 'oku tau vakavakai'i ai 'etau mo'ui, 'oku tau sio 'aki e me'a-sivi 'o e fakakaukau pē 'a atá, kumi 'uhingá, mo ha ngaahi talanoa 'oku tau fai kiate kitautolu ke fakatonuhia'i 'a e ngaahi fakakaukau mo e ngaahi tō'onga ta'e-tāú.

Ka 'oku mahu'inga 'etau lava 'o vakai lelei kiate kitautolú ki he'etau tupulaki fakalaumālie mo hotau tu'unga lelei. Kapau 'oku kei fūfūnaki hotau ngaahi vaivaí mo 'etau ngaahi

tōnounou 'i he fakapo'ulí, pea tā he 'ikai lava 'e he mālohi huhu'i 'o e Fakamo'uí 'o fakamo'ui kinautolu mo 'ai ke nau mālohi.¹² Me'apango, he 'e toe 'ai 'e he'etau kui ki hotau ngaahi vaivaí fakatangatá ke tau kui ki he ngaahi ivi fakalaumālie 'oku faka'amu 'etau Tamai Hēvaní ke tanumaki 'iate kitautolu takitahá.

'E anga fēfē leva ha'atau hulu'i e maama haohaoa 'a e 'Otuá ki hotau laumālie mo vakai kiate kitautolu 'o hangē ko 'Ene 'afio mai kiate kitautolú?

Tuku ke u fokotu'u atu ko e ngaahi folofola mā'oni'oni mo e ngaahi malanga kuo fai he konifelenisi lahí, ko ha ngaahi sio'ata 'aonga ia te tau lava 'o to'o ki he'etau sivi'i kitautolú.

'I ho'o fanongo pe lau e ngaahi lea 'a e kau palōfita 'o e kuonga mu'á mo onopōní, faka'ehi'ehi mei he fakakaukau ki he anga 'o hono faka'aonga'i e ngaahi lea ko iá ki ha tahá kae fai e fehu'i faingofuá: "Eiki, ko Au ia?"

Kuo pau ke tau fakataufolofola ki he'etau Tamai Hēvaní 'i he loto mafesi mo e 'atamai ako'ingofua. Kuo pau ke tau loto fiemālie ke ako mo liliu. Pea, hono 'ikai lahi e me'a 'oku tau ma'u 'i he'etau tukupā ke mo'ui 'aki e tu'unga ne fakataumu'a mai he'etau Tamai Hēvaní kiate kitautolú.

Ko kinautolu 'oku 'ikai ke nau fie ako mo liliú mahalo he 'ikai pea 'oku

Ko e Mālohi 'o e Lelei

'I he'eku mo'ui, kuó u ma'u ha faingamālie ke feohi mo ha ni'ihī 'o e kakai tangata mo fafine poto mo 'atamai'ia taha 'i he māmaní. 'I he'eku kei si'i, na'á ku mālie'ia 'iate kinautolu na'e ako, lavame'a, ikuna, mo faka'apa'apa'i 'e he māmaní. Ka 'i he fakalau atu 'a e ta'ú, kuó u fakatokanga'i, 'oku ou mālie'ia lahi ange au 'iate kinautolu ko e ngaahi laumālie faka'ofō'ofa mo monū'ia 'oku lelei mo ta'e ha melé.

Pea 'oku 'ikai 'apē ko e me'a ia 'oku 'uhinga ki ai 'a e ongoongolelei mo ne fai ma'atautolú? Ko e ongoongolelei ia 'o e fiefiá, pea 'e tokoni ia ke tau lelei ai.

'Oku kaunga e ngaahi lea 'a e 'Aposetolo ko Sēmisí kiate kitautolu he 'ahó ni:

"Oku teke'i 'e he 'Otuá 'a e laukaú, ka 'okú ne foaki 'a e 'ofá ki he angavaivaí. . . .

"Fakavaiva'i 'a kimoutolu 'i he 'ao 'o e 'Eikí, pea 'e hākeaki' 'e ia 'a kimoutolu."¹³

Kāinga, kuo pau ke tau tuku 'etau hikisiá, kae sio fakalaka atu 'i he'etau mūnoá, pea fehu'i 'i he loto fakatōkilalo, "Eiki, ko Au ia?"

Pea kapau ko e talí 'a e 'Eikí ko e "Io, 'e hoku foha, 'oku 'i ai ha ngaahi me'a kuo pau ke ke fakalelei'i, ko ha ngaahi me'a te u lava 'o tokoni ke ke

ikuna'i," 'oku ou fakatauange ke tau tali fiemālie 'a e tali ko 'eni, fakahaa'i 'i he loto fakatōkilalo 'etau ngaahi angahalá mo e ngaahi tōnounou, pea liliu leva 'etau ngaahi founḡá 'aki 'etau feinga ke tau hoko ko ha husepāniti, tamai, mo e foha lelei ange. 'Ofa te tau feinga mei he taimi ni 'o faai atu, 'aki hotau ivi ke 'a'eva ma'u pē 'i he hala monū'ia 'o e Fakamo'uí—he ko e 'ilo'i lelei kitautolú ko e kamata'anga ia 'o e potó.

'I he'etau fai iá, 'e tatakinima kitautolu 'e hotau 'Otua 'ofá; pea "ai ke [tau] mālohi, pea tāpuekina mei 'olunga."¹⁴

Si'i ngaahi kaungāme'a 'ofeina, ko ha sitepu 'uluaki 'i he hala fakafo mo lavame'a 'o e tu'unga fakaākongā totonú, 'oku kamata 'aki ia 'etau fai e fehu'i faingofua:

"Eiki, ko Au ia?"

Ko 'eku fakamo'oní 'eni pea 'oku ou tuku atu 'eku tāpuakí 'i he huafa 'o Sīsū Kalaisí, 'ēmeni. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALÁ

1. Mātiu 26:21–22; ko e tānaki atu e fakamamafa'í.
2. Mātiu 7:3, 5.
3. Vakai, Errol Morris, "The Anosognosic's Dilemma: Something's Wrong but You'll Never Know What It Is," *New York Times*, June 20, 2010, opinionator. blogs.nytimes.com/2010/06/20/the-anosognosics-dilemma-1.
4. Vakai, Justin Kruger and David Dunning, "Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One's Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments," *Journal of Personality and Social Psychology*, Dec. 1999, 1121–34. "I ha savea 'e 4 ne ma'u ai ko e ni'ihī ko ia ne maaka ma'ulalo tahá 'i he fakakatá, kalamá mo e fakakaukau lelei, ne nau fu'u tōtu'a 'enau fakamaaka pē kinautolú. Neongo ne nau kau he peseti 'e 12, ka ne nau tala 'e nautolu 'oku nau 'i he peseti 'e 62" (from the abstract at psycnet.apa.org/?&fa=main.doiLanding&doi=10.1037/0022-3514.77.6.1121).
5. Vakai, Marshall Goldsmith, *What Got You Here Won't Get You There* (2007), vahe 3. Ne fehu'i ki he toko tolu ke nau fakafuofua 'i 'enau tokoni ki he lavame'a 'a e kautahá. Na'e iku 'o peseti 'e 150 'enau fakafuofua ki he' enau tokoni.
6. 1 Timote 1:11.
7. 2 Kolinitō 4:4.
8. Luke 12:34.
9. 'Efesō 3:18.
10. Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 4:6.
11. Vakai, 'Alamā 17:11.
12. Vakai, 'Eta 12:27.
13. Sēmisi 4:6, 10.
14. Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 1:28.

Fai 'e Palesiteni Henry B. Eyring

Tokoni 'Uluaki 'i he Kau Palesitenisī 'Uluakí

Ko e Lakanga Fakataula'eiki Teuteu'angá

'Oku mahu'inga ange 'i he teuteu 'a e lakanga fakataula'eiki, ke "fakahaa'i mai" 'o laka ange ia 'i he "tala māi."

'Oku ou fakamālō ke fakataha mo e kau lakanga fakataula'eiki 'o e 'Otuá, 'a ia 'oku 'i he funga 'o e māmaní. 'Oku hounga kiate au ho'omou tuí, ngāué, mo ho'omou ngaahi lotú.

'Oku fekau'aki 'eku pōpoaki he efiafi ní mo e Lakanga Taula'eiki Faka-Ēloné. 'Oku toe fakataumu'a foki ia kiate kitautolu kotoa 'oku tokoni ke fakahoko e ngaahi tala'ofa 'a e 'Eikí, kiate kinautolu 'oku nau ma'u e me'a 'oku fakamatala 'i 'e he folofolá ko e "lakanga fakataula'eiki si'isi'i angé."¹ 'Oku toe ui foki ia ko e lakanga fakataula'eiki teuteu'angá. Ko e teuteu nāunau'ia ia te u lea ki ai he efiafi ní.

'Oku fakafonu e palani 'a e 'Eikí ki He'ene ngāué 'aki e teuteu. Na'á Ne teuteu 'a e māmaní ma'atautolu ke tau a'usia 'a e ngaahi sivi mo e ngaahi faingamālie 'o e mo'ui fakamatelié. Lolotonga 'etau 'i hení, 'oku tau 'i he feitu'u 'oku ui 'e he folofolá ko ha "tu'unga tetuteu'anga."²

Na'e fakamatala 'i 'e he palōfita ko 'Alamaá hono mahu'inga 'o e teuteu

ko iá ki he mo'ui ta'engatá, 'a ia te tau lava ai 'o nofo fakataha 'i he ngaahi fāmilí mo e 'Otua ko e Tamai pea mo Sīsū Kalaisi.

Na'á Ne fakamatala 'i peheni 'a e fie ma'u ke teuteu: "Pea 'oku tau vakai 'oku hoko 'a e maté ki he fa'ahinga 'o e tangatá, 'io, 'a e mate ko ia kuo lau ki ai 'a 'Amulekí, 'a ia ko e mate fakasinó; ka neongo ia na'e tuku ki he tangatá ha vaha'a taimi ke ne lava ai

